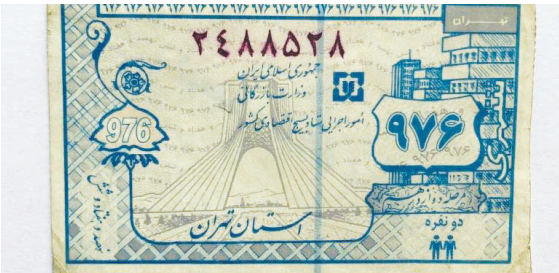

تاریخ
۸
اردیبهشت
۱۴۰۱
پنجشنبه

کالبرگ؛ کلید حل مشکلات اقتصادی یا وصله‌ای ناجور بر پیکره اقتصاد تعبیری خوش یا کابوسی تبادار در تأمین ارزاق عمومی

و پاسخ خبرنگار ما شدند و یکصدا گفتند: نظرم‌ان خنثی است. اگر کوپن بدهند، خانم بچه‌های‌مان باید بروند در صف و دوندگی این کارها با آنهاست. ما وقتش را نداریم.

بازنشسته داروخانه، نظری متفاوت دارد. اکبر منصور، ۶۸ ساله مهر تأییدی بر تصمیم مجلسی‌ها می‌گذارد و اعتقاد دارد: فروشگاه‌ها کالاهای اساسی کمیاب را به‌دلخواه در اختیار خریداران می‌گذارند. کالابِ‌رگ موجب می‌شود که فروشنده‌گان نتوانند کالاهای اساسی را پنهان کنند و به این ترتیب، احتکار کمتر می‌شود.

فاطمه حیدری، خانه‌دار و ۴۴ ساله نیز کاملاً با ارائه کالابِ‌رگ موافق بوده و دلیل می‌آورد: کمبود روغن، شکر و غیره اتفاق نمی‌افتد و جلوی گرانی‌ها و افزایش فلج‌کننده قیمت‌ها گرفته خواهد شد و اجناس مورد نیاز به شکل کارساز نیست. مگر آمار موجودی، میزان سهمیه و

کاهش اعتماد به نفس مردم و پس‌رفت چهل ساله

مدیر گروه رشته اقتصاد دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز تأکید کرد: باید مردم را در وضعیت فعلی به سمت خوشحالی و اعتماد به نفس سوق داد. در حالی‌که بن ی کوپن موجب کاهش اعتماد به نفس مردم و پس‌رفت به چهل سال قبل می‌شود.

جلیل خدایپرست شیرازی اشاره کرد: در هیچ کجای دنیا کارآیی این ابزار بجز مواقع اضطراری مثل جنگ توصیه نشده و اگر زمانی در کشورمان بن مرسوم بود؛ مطابق با اقتصاد جنگ بود. در شرایط عدم اضطرار، این راهکار کارساز نیست. مگر آمار موجودی، میزان سهمیه و جامعه هدف به صورت کاملاً واضح تعریف شود.

وی گفت: در کل مخالف ورود کالابِ‌رگ به نظام اقتصادی کشورمان می‌باشم. در ایران، تمام فعالیت‌ها به صورت الکترونیکی انجام می‌شود و احتمال سوءمدیریت در چنین فضای‌ای زیاد است.

صدور کارت الکترونیکی برای خریدی آسان و بدون صف

نماینده مردم شهرستان‌های شیراز و زرکان در مجلس شورای اسلامی می‌گوید که خیلی درباره موضوع کوپن صحبت شده و ابعاد مسئله، دوباره کالبدشکافی گردیده تا ابهامی برای تصمیم‌گیری نهایی وجود نداشته باشد.

جعفر قادری توضیح داد: مردم نگران صفوف و اتلاف وقت خود نباشند. اگر کوپن به تصویب و تأیید نهایی برسد؛ به صورت کارت الکترونیکی، با سهمیه مشخص و برحسب تعداد خانوار ارائه خواهد شد و خانوارها به آسانی با مراجعه به نزدیک‌ترین مراکز توزیع کالاهای اساسی، سهمیه خود را به‌صورت سبلی و بسته‌ای دریافت خواهند نمود.

البته این نکته شایان توجه است که این طرح در وهله اول، کل کالاهای اساسی را مشمول نمی‌شود.

وی هدف از این ابتکار مجلس را تنوع در پرداخت، افزایش قدرت مانور در برابر تورم افسارگسیخته و افزایش قدرت خرید کلیه اقشار به ویژه قشرهای ضعیف جامعه دانست و تأکید کرد: در صورت تأیید و اجرایی شدن طرح، مردم متوجه خواهند شد که برای ارتقای قدرت خرید در شرایط گرانی، پیشگیری از احتکار سوءاستفاده‌کنندگان و کمیایی برخی کالاهای اساسی، بهترین انتخاب در کلیه شرایط و نه شرایط بحرانی، اعمال همین شیوه است.

تفاوت کوپن با کارت خرید اعتباری چیست؟

از دولت گرفته بودند، دریافت کنند. درباره اعمال این سیاست در زمان جنگ اختلافاتی وجود دارد؛ به طوری‌که عده‌ای، به ویژه دست‌اندرکاران این سیاست در دهه ۶۰، سهمیه بندی کالا و استفاده از کوپن را یک تصمیم درست می‌دانند که جلوی تعداد زیادی مرگ و میر را گرفته، اما در طرف دیگر عده‌ای آن را طرحی شکست خورده توصیف می‌کنند.

از سال ۱۳۹۷ و مطرح شدن دوباره پیشنهاد اعمال این سیاست هم بحث میان موافقان و مخالفان کوپن الکترونیکی بالا گرفته است. مخالفان، این سیستم را شکست خورده، بازگشت به عقب و موجب رانت و فساد توصیف می‌کنند، اما موافقان معتقدند این طرح به عدالت در توزیع کمک می‌کند و حتی کشورهای لیبرال هم برای کاهش شکاف طبقاتی از ارائه کوپن استفاده می‌کنند.

با این حال ذکر چند نکته برای قضاوت بهتر در این زمینه ضروری به نظر می‌رسد. نکته اول اینکه شاید نام کوپن برای برخی یادآور صف‌های طولانی برای دریافت کالاهای اساسی و همچنین شکست عزت نفس که تحت عنوان انگ زنی یا برچسب زنی به نیازمندان شناخته می‌شود، باشد، اما در صورت استفاده از زیرساخت‌های الکترونیکی کشور، یعنی واریز مبلغ تعیین شده به حساب شهروندان و امکان خرید از فروشگاه‌های

ضرب‌المثل‌های جهان

همیشه کمی بترس تا هرگز محتاج نشوی

زیاد بترسی

فلان‌دی

صفحه
۶
شماره
۳۳۴۳
سال
بیست‌وهشتم

به «SNAP» که به‌عنوان برنامه «کالابِ‌رگ غذا» در آمریکا شناخته می‌شود، کمک‌هایی در اختیار مردم بدون درآمد یا کم درآمد این کشور برای خرید مواد غذایی قرار می‌دهد.

همچنین توجه به نکته ضروری است که با وجود نرخ تورم بیش از ۴۰ درصد در سال ۱۳۹۸ حداقل دستمزد اسمال حدود ۲۶ درصد افزایش داشته است و حتی در ماه‌های اخیر هم قیمت برخی کالاهای اساسی مجدداً افزایش یافته که مجموعه این شرایط نیازمند اتخاذ تدابیری برای دهک‌های پایین‌تر جامعه است.

ظهور و افول کوپن

در اقتصاد بخشی از تأمین کالاها را به بازار سپرد. درهمین راستا، هیئت وزیران در ۲۳ اسفند ماه سال ۱۳۶۸ در مصوبه‌ای ستاد بسیج اقتصادی را به وزارت بازرگانی وقت منتقل کرد.

توزیع کوپن‌های مرحله نهم

گرچه کشور از شرایط جنگی خارج شده بود ولی دولت سیستم کوپنی را به‌عنوان ابزاری برای تنظیم و نظارت بر بازار حفظ کرد. برهمین اساس، نهمین مرحله توزیع کوپن‌های ارزاق عمومی به‌عنوان اولین مرحله پس از جنگ توسط وزارت بازرگانی که به تازگی مسئولیت آن را برعهده گرفته بود، توزیع شد. توزیع مرحله نهم کوپن در سال ۱۳۶۹ آغاز و تا سال ۱۳۷۲ ادامه یافت. دراین مرحله روغن (۲۵٫۲ کیلو شهرها و ۲۰ کیلو روستاها و عشایر) و قند و شکر(۳۹٫۶ کیلو شهرها، ۵۴ کیلو روستاها و ۹۰ کیلو عشایر) کالاهای مشترکی بود که میان شهرها و روستاها توزیع شد. اما توزیع کالاهای دیگری همچون برنج (۲۷ کیلو)، پنیر(۵ کیلو)، گوشت(۲۱٫۶ کیلو)، پودر شوینده (۵٫۷ کیلو)، صابون(۱۸ کیلو)، مرغ (۴٫۲ کیلو)، تخم مرغ(۷ کیلو)، کره (۳ کیلو) تنها مختص مناطق شهری بود. اما در سال‌های پایانی مرحله نهم یعنی ابتدای دهه ۷۰ توزیع پودر، صابون، مرغ و تخم مرغ و کره به‌صورت کوپنی کاهش یافت و بتدریج به بازار منتقل شد. قیمت کالاهای پارانه‌ای روغن، قند و شکر، برنج، پنیر، گوشت، مرغ، تخم مرغ و کره نیز به طور میانگین هر کیلو به ترتیب، ۵۸، ۲۷٫۵، ۱۰۰، ۳۱۳، ۸۶، ۲۶۰ ۱۷۸ و ۳۷۰ ریال بود.

کاهش کالاهای کوپنی

درحالی که در اواخر مرحله نهم حجم کالاهای کوپنی توزیع شده کاهش یافت، با آغاز مرحله دهم تغییرات زیادی درحجم، تعداد و حتی قیمت اقلام کوپنی ایجاد شد. به طوری که دراین مرحله تعداد کالاها به پنج فقره رسید. بدین ترتیب روغن، قند و شکر و برنج در شهر و روستاها، پنیر و گوشت فقط در شهرها توزیع شد. درمرحله دهم که از سال ۷۳ تا ۷۷ ادامه داشت، مقدار سرانه این کالاها در دوره دهم برای روغن ۴۱٫۸ کیلو شهری و ۲۷٫۹ کیلو روستایی و عشایری، قند و شکر ۳۸٫۴ کیلو شهری ۵۷٫۶ کیلو روستایی و ۹۱٫۲کیلوعشایری و برنج ۳۳ کیلو برای شهرها و عشایر توزیع شد. پنیر و گوشت نیز به ترتیب ۲٫۲ و ۱۱٫۸ کیلو در مناطق شهری عرضه شد. قیمت این محصولات نیز رشد قابل توجهی داشت به طوری که هر کیلو روغن پارانه‌ای به طور میانگین ۳۶۵ ریال و تعادلی ۲۷۱۵ ریال اعلام شد. قند و شکر پارانه‌ای نیز ۱۱۱۸ ریال و تعادلی ۱۲۷۶ ریال بود. برنج، پنیر و گوشت نیز هر کیلو به طور میانگین در این مرحله ۲۲۵، ۲۰۵۰ و ۱۰۹۰ ریال به قیمت پارانه‌ای توزیع شد.

گوشت قرمز از کوپن‌ها رفت

با شروع مرحله یازدهم توزیع کوپن‌ها نیزبازهم از تعداد کالاها کاسته شد به گونه‌ای که از سال ۱۳۷۸ توزیع کوپنی گوشت قرمز متوقف شد. درمرحله یازدهم که از سال ۱۳۷۸ تا ۱۳۸۲ ادامه داشت، سرانه روغن در شهرها ۳۶٫۴ کیلو و در روستاها ۲۵٫۶ کیلو با میانگین قیمت پارانه‌ای ۷۰۱ ریال و تعادلی ۳۸۶ ریالی بود. سرانه قند و شکر هم در این مرحله برای شهر، روستا و عشایر به ترتیب، ۶۹٫۶، ۴۴٫۶، ۱۲۶ کیلو بود که میانگین قیمت آن ۴۴۵ ریال پارانه‌ای و ۱۸۰۸ ریال تعادلی بود. همچنین دراین مرحله ۳۳ کیلو برنج برای تمام مناطق به قیمت ۵۷۹ ریال پارانه‌ای و ۱۱۷۱ ریال تعادلی توزیع شد. درکل ۵ سال مرحله یازدهم نیز ۲٫۵ کیلو پنیر درمناطق شهری عرضه شد.

پنیر هم حذف شد

با ورود به دهه ۸۰ سیستم کوپنی هم کم‌رنگ‌تر شد. درمرحله دوازدهم که از سال ۱۳۸۳ آغاز شد، همچنان تعداد کالاهای کوپنی کاهش یافت به‌طوری که درسال‌های پایانی این مرحله پنیز هم از جمع کالاهای کوپنی حذف شد و بدین ترتیب تنها سه قلم کالا شامل روغن، قند و شکر و برنج دراین سیستم باقی ماند. هرچند در سال‌های ۸۳ و ۸۴ هر سال نیم کیلو پنیر کوپنی توزیع شد، ولی از سال ۸۵ توزیع این کالا متوقف شد.

بدین ترتیب از سال ۸۳ تا ۸۶ حدود ۲۱٫۶ کیلو روغن به قیمت پارانه‌ای ۸۱۷ ریال و تعادلی ۴۹۹۵ ریال عرضه شد. دراین دوره ۳۶ کیلو قند و شکر در شهرها، ۶۰ کیلو در روستاها و ۱۱۲ کیلو در میان عشایر با قیمت میانگین پارانه‌ای ۲۵۵ ریال توزیع شد. در مرحله دوازدهم حدود ۲۴ کیلو برنج عرضه شد که قیمت پارانه‌ای آن ۶۵۵ ریال و تعادلی آن ۲۱۳۷ ریال بود.

آخرین مرحله توزیع کوپن

در بهمن ماه سال ۱۳۸۶ توزیع مرحله سیزدهم کوپن به‌عنوان آخرین مرحله توزیع شد. درحالی که سیستم کوپنی در سال ۱۳۵۹ کار خود را با ۱۰ قلم کالا آغاز کرده بود درسال ۱۳۸۶ به سه قلم کالا کاهش یافته بود. اما با حذف برنج از سال ۱۳۸۷ تنها دو قلم کالا شامل روغن و قند و شکر در سیستم کوپنی باقی مانده بود.

هرچند این مرحله به‌صورت رسمی به‌عنوان پایان کوپن از سوی مسئولان اعلام نشده بود، اما در مرداد ۱۳۸۹ که شش ماه از اعلام آخرین شماره کوپن قند و شکر گذشته بود و دیگر خبری از شماره جدید نشد، مشخص شد که کوپن به آخر راه رسیده است.

زنجیره‌ای این مسئله برطرف می‌شود و حتی می‌توان از ظرفیت فروش آنلاین هم برای کاهش رفت و آمد مردم در شرایط کنونی و شیوع ویروس کرونا استفاده کرد. در صورت استفاده این فرآیند زمینه جدیدی برای فساد هم وجود ندارد؛ چراکه اساساً تغییر خاصی در رویه واردات، ارز تخصیص داده شده و نظارت‌های مربوط به قیمت در زمینه کالاهای اساسی صورت نگرفته است.

از طرف دیگر استفاده از کالابِ‌رگ حتی در کشورهای غربی از جمله آمریکا مرسوم است و برنامه کمک به تغذیه مکمل در آمریکا موسوم

برگه‌های رنگارنگ «کوپن» زمان زیادی نیست که از اقتصاد ایران رخت بر بسته است. تا سال‌های پایانی دهه ۸۰ شمسی، رسانه‌ها اخبار اعلام کالابِ‌رگ‌ها را در صفحات نخست خود جای می‌دادند و خبرنگاران در نشست‌های خبری آن شرکت می‌کردند. به گزارش ایران آنلاین، کوپن برای مدت ۳۰ سال بر اقتصاد ایران سیطره داشت، دوره‌ای که نشانه‌های افول و پایان آن درماه‌های نخست سال ۱۳۸۹ که پس از شش ماه از اعلام آخرین شماره کوپن قند و شکر خبری از شماره‌های جدید آن نشد، نمایان شد. دراین دوره دولت وقت در تدارک «هدفمندی پارانه‌ها» برای جایگزینی سیستم کوپنی بود تا پارانه از ماه‌های پایانی دهه ۸۰ جای کوپن را بگیرد. موضوعی که درشهریور سال ۹۰ به‌طور رسمی از سوی مهدی غضنفری وزیر وقت بازرگانی رسانه‌ای و اعلام شد که باید با سیستم کوپنی خداحافظی کنیم. اکنون بعد از هفت سال که برگه‌های ۱۳ مرحله کوپن به خاطرات تبدیل شده است، یکبار دیگر زمرمه‌های بازگشت کوپن البته با شکل مدرن‌تر خود ششیده می‌شود.

جهش نرخ ارز از زمستان سال ۱۳۹۶ که با خروج امریکا از برجام و بازگشت تحریم‌ها از اردیبهشت سال گذشته تشدید شد، باعث شد تا دولت برای تأمین ارزان کالاهای اساسی، ۱٫۵ میلیارد دلار ارز با نرخ ۴۲۰۰ تومان برای واردات ۲۵ قلم کالا اختصاص دهد. روندی که قرار بود در سال‌جاری نیز با رقم ۱۴ میلیارد دلاری تداوم یابد. اما در امان نماندن این دسته از کالاها از افزایش قیمت‌ها، دولت را به این نتیجه رساند که روش خود را تغییر دهد. دراین زمینه مجلس نیز دولت را مکلف کرد که با روش دیگری اعتبار اختصاص یافته برای کالاهای اساسی را به دست مردم برساند. درنکار پرداخت نقدی مابه‌التفاوت نرخ ارز دولتی و آزاد به مردم و کمک به تولیدکنندگان، روش سومی که مطرح شد، بازگشت کوپن به اقتصاد بود که با شکل و شمایل الکترونیک این نقش را بازی کند. درهمین راستا، بانک مرکزی هم با آدام‌سازی بستر استفاده از کارت ملی و دستگاه‌های کارتیخوان گام نخست را در این زمینه برداشت. با وجود این، اسحاق جهانگیری

معاون اول رئیس جمهوری دراختیامیه نمایشگاه کتاب تهران با اشاره به مشکلات اقتصادی موجود، کارشناسان را برای انتخاب دو راهی اقتصاد دولتی یا آزاد دعوت به مشورت کرد.

توله ستاد بسیج اقتصادی

مرور اقتصاد ایران درچهار دهه گذشته نشان می‌دهد که از همان سال‌های ابتدایی پیروزی انقلاب اسلامی به‌دلیل اعمال تحریم‌های اقتصادی و سپس وقوع جنگ تحمیلی علیه ایران، اقتصاد دولتی برای عبور از این شرایط انتخاب شد. بدین ترتیب دولت وقت حتی پیش از آغاز جنگ مطالعات طرحی را برای مقابله با تحریم‌های امریکا آغاز کرده بود که آغاز جنگ تحمیلی باعث شد تا این طرح بسرعت از سوی دولت شهید رجایی تصویب و در تاریخ ۵ مهرماه سال ۱۳۵۹ فرمان تشکیل ستاد بسیج اقتصادی به‌عنوان نخستین اقدام انقلاب برای تنظیم بازار صادر شد. وظیفه اصلی این ستاد تأمین مایحتاج عمومی و تضمین کشور با همکاری سازمان‌های مسئول، با هدف توزیع عادلانه کالا، تثبیت قیمت کالاهای اساسی و جلوگیری از احتکار بود. تشکیل ستاد بسیج اقتصادی نخستین اقدام دولت ایران پس از انقلاب اسلامی برای ایجاد کنترل و تنظیم بازار بود. اقدامی که سیطره آن تمام شئونات اقتصادی کشور را دربر گرفت.

ورود کوپن به اقتصاد ایران

قرار گرفتن ایران در شرایط جنگی و فعال شدن سوذجویانی که با احتکار کالاهای مورد نیاز مردم شبکه توزیع را با مشکل مواجه می‌کردند، کشور را نیازمند برنامه گسترده‌ای برای اداره اقتصاد بخصوص تأمین مایحتاج و ارزاق عمومی کرد. در این شرایط تجاوز عراق به استان‌های مرزی باعث مهاجرت به سایر استان‌ها شد و نیاز این استان‌ها به کالاهای اساسی افزایش یافت. برهمین اساس یک ماه پس از تشکیل ستاد بسیج اقتصادی یعنی در آبان ۱۳۵۹ با دستورشورای عالی دفاع ستادهای تحت عنوان «بسیج خدمات عمومی» در هر منطقه ایجاد شد که وظیفه آن آمارگیری از جمعیت هر محله، جلب همکاری پزشکان و پرستاران و تهیه و توزیع کارت‌های ارزاق عمومی بود. نتیجه تشکیل ستاد بسیج اقتصادی و ستادهای بسیج خدمات پدید آمدن «کوپن» و دفترچه‌های بسیج اقتصادی بود تا از این طریق ضمن کوتاه شدن دست سوذجویان اقلام ضروری مردم به مساوات به دست آنها برسد.

توزیع اولین مرحله کوپن

بدین ترتیب نخستین مرحله کوپن‌های ارزاق عمومی در آبان ماه سال ۱۳۵۹ چاپ و در دی ماه توزیع شد. دراین دوره ۱۰ قلم کالا شامل روغن نباتی، قند و شکر، برنج، پودر شوینده، صابون، پنیر، کره، مرغ، تخم مرغ و گوشت قرمز از طریق کوپن‌های طراحی شده توزیع می‌شد. کوپن‌های مرحله اول تا هشتم که تحت نظارت ستاد بسیج اقتصادی مستقر در نهاد نخست‌وزیری و با همکاری بانک صادرات چاپ و توزیع می‌شد، با رنگ‌های متفاوتی برای مناطق شهری و روستایی طراحی شده بود که روی آن تعداد خانوار نیز درج شده بود. رنگ زمینه کوپن‌های روستایی آبی و رنگ زمینه کوپن‌های شهری آبی و کرم روشن بود. کوپن‌های مرحله اول تا هشتم که در فاصله سال‌های ۱۳۵۹ تا ۱۳۶۸ را پوشش داد. هر کوپن تحویلی از ۵۰ قطعه قابل جدا شدن از هم تشکیل شده بود که درج حروف الفبا روی آن نوع کالا را مشخص می‌کرد.

انتقال ستاد بسیج اقتصادی به وزارت بازرگانی

پس از گذشت ۱۰ سال از اجرای سیستم کوپنی در کشور، شرایط اقتصادی کشور به‌دلیل پایان یافتن جنگ تغییر یافته بود و اقتصاد وارد دوره سازندگی خود شده بود. برهمین اساس بتدریج نقش اقتصاد کوپنی کم‌رنگ شد و دولت وقت با هدف کاهش تصدی‌گری خود از فعالیت کوپن‌ها در سال ۱۰ سال از اجرای سیستم کوپنی در کشور، شرایط اقتصادی کشور به‌دلیل پایان یافتن جنگ تغییر یافته بود و اقتصاد وارد دوره سازندگی خود شده بود. برهمین اساس بتدریج نقش اقتصاد کوپنی کم‌رنگ شد و دولت وقت با هدف کاهش تصدی‌گری خود